

U ime Europske komisije
Generalne direkcije za
zapošljavanje, društvena pitanja
i inkluzije

Gesellschaft für
Versicherungswissenschaft
und -gestaltung e.V.

Društveni utjecaj emigracija i ruralno-urbanih migracija u centralnoj i istočnoj Europi

Sažetak

Bosna i Hercegovina

travanj 2012. godine

Autori: Zehra Kačapor-Džihić
Nermin Oruč

*Ni Europska komisija niti bilo ko drugi se ne može se smatrati odgovornim za dalju upotrebu informacija
sadržanih u ovom radu.*

**Društveni utjecaj emigracije i ruralno-urbane migracije u centralnoj i istočnoj Europi
VT/2010/001**

Tradicija migracija u Bosni i Hercegovini obilježena je kako dobrovoljnom, gospodarski potaknutom migracijom, tako i prisilnom migracijom tijekom i nakon rata od 1992. do 1995. godine. Iako Bosna i Hercegovina (BiH) ima dugu tradiciju migracije, najznačajniji migracijski tokovi dogodili su se u posljednja dva desetljeća. Prvi tok migracije, rezultat rata između 1992. i 1995. godine, uključivao je i masovno raseljavanje, koje se procjenjuje na 2 milijuna ljudi, ili gotovo polovinu cijele populacije ove zemlje. Prisilna migracija, kako u zemlji tako i u inozemstvu, znatno je promijenila njenu demografsku strukturu. Drugi talas migracija neposredno nakon sukoba obuhvaćao je veliki broj povratnika iz inozemstva (repatrijacija) i veliki broj povratnika interno raseljenih osoba (IDP). Istovremeno, izbjeglice iz BiH iseljavale su se iz zemalja svojih domaćina u treće zemlje, prvenstveno u Sjedinjene Države, Kanadu i Australiju. Treće razdoblje (početkom 2000. godine) okarakterizirano je dobrovoljnom migracijom, uglavnom potaknutom zaposlenjem. Susjedne zemlje poput Slovenije, Hrvatske i Crne Gore, su postale sve važnije kao odredišne zemlje. Od 2000. godine, svake godine se u prosjeku 15.000 do 20.000 BiH državljana seli u EU. Što se tiče unutarnje migracije, godišnja gospodarski potaknuta ruralno-urbana migracija predstavlja manje od 1% stanovništva zemlje.

Tržište rada u BiH karakterizira veoma niska stopa aktivnosti, koja je oko pola prosjeka EU, i prilično visoke stope nezaposlenosti, u iznosu od 27,6%, prema podacima Ankete o radnoj snazi (ARS). Postoje razlike u nezaposlenosti između spolova i dobi (29,9% nezaposlenih žena, u odnosu na 25,6% nezaposlenih muškaraca, 57,5% njih između 15 i 24 godina starosti). Usprkos tako visokim stopama nezaposlenosti, zabilježen je nedostatak kvalificiranog osoblja u raznim sektorima i regijama. Migracija, a posebno visoka stopa emigracije visoko obrazovanih građana (28,6%) i studenata, pogoršava probleme vezane za nedostatak kvalificiranog osoblja. Slaba mobilnost radne snage unutar zemlje također predstavlja faktor, iz razloga što tjera ljude da traže posao u inozemstvu umjesto u BiH, što usporava prilagođavanje domaćeg tržišta rada.

Visoka razina novčanih pošiljki u BiH pozitivan su rezultat migracija. Takve pošiljke su 2007. godine iznosile 18%, i iako su 2010. godine u periodu nakon krize pale na razinu od 12% BDP-a, ipak predstavljaju sumu koja je šest puta veća od ulaznih izravnih stranih ulaganja (FDI), te tri puta veća od razvojne pomoći zemlji. Prilivi ovih sredstava značajan su izvor prihoda za veliki dio populacije BiH (gotovo 33% domaćinstava u zemlji). Većina tih sredstava koristi se za opću potrošnju ili obrazovanje djece (22,3%), a samo 4% -6% se ulaže u poslovanje.

Dok su sve regije u Bosni i Hercegovini pretrpjele znatne gubitke stanovništva tijekom i nakon rata, neke regije u graničnim područjima (npr. Unsko-sanski kanton, Kanton 10, Foča), pogođene su natprosječnom emigracijom, koje uključuje stalnu migraciju u zapadnu Evropu i SAD, i sezonske migracije u susjedne zemlje. U ovim regijama javlja se pad broja stanovnika, niske stope fertiliteta i demografske promjene (starenje), kao i visoke stope nezaposlenosti i siromaštva. Stopa povratka na ovim prostorima je niska, a preovladavaju starije osobe.

Društveni utjecaj migracija na društvo BiH je vidljiv i više-dimenzionalan. Ratna i poslijeratna tranzicija učinila je mnoge grupe osjetljivim na gospodarska i politička previranja, kao i na previranja koja donose promjene u demografiji, tržištu rada i socijalnoj pomoći. Povratnici i interno raseljene osobe u BiH su najosjetljiviji na migracije, iako ostale osjetljive skupine uključuju žene i djecu (posebno žene i djecu koja su interno raseljeni i izbjeglice), starije osobe i nacionalne manjine (posebno Rome). Podaci o tim osjetljivim skupinama pokazuju da se svaka od njih suočava sa različitim oblicima društvene isključenosti, uključujući siromaštvo, nedostatak pristupa socijalnim uslugama i pravima, diskriminaciju, poteškoće u pronalazanju zaposlenja, itd. Povratnici, posebno oni koji se vraćaju u prijeratna naselja, u kojima sada predstavljaju nacionalne manjine, se naročito suočavaju sa poteškoćama u pristupu socijalnim uslugama, zapošljavanju i gospodarskim mogućnostima, dok se bore protiv diskriminacije lokalnih vlasti i etničke većine, Sustav socijalne skrbi, koji je ugrožen nedosljednim zakonodavstvom predstavlja značajan izazov za cijelu populaciju, kao i za doseljenike i povratnike, jer se prava na zdravstvene usluge ne mogu prenositi iz jednog entiteta ili kantona na drugi. Djeca povratnici se bore s diskriminacijom i segregacijom u obrazovanju, a zatvoreni obrazovni sustav

Društveni utjecaj emigracije i ruralno-urbane migracije u centralnoj i istočnoj Europi
VT/2010/001

predstavlja problem pri nostrifikaciji diploma, što predstavlja kritični faktor i utječe na napore koje se odnose na održivi povratak.

Domaćinstva koja vode žene, kao i žene same, suočavaju se sa značajnim preprekama pri osiguravanju egzistencije svojih obitelji, što je rezultat problema vezanih za nedostatak obrazovanja, pristupa tržištu rada i općenito ograničenog pristupa socijalnim uslugama. Međutim, romska populacija se suočava sa najviše poteškoća, i to visokim stupnjem deprivacije i socijalne isključenosti, koji je povezan s pitanjima koja se tiču diskriminacije od strane vlasti, nedostatka osobnih dokumenata, kao i nedostatka pristupa obrazovanju, mogućnostima zapošljavanja i socijalnih usluga.

Napori na poslijeratnoj obnovi, koje su podržavali domaći i međunarodni akteri, značajno su unaprijedile institucionalni i pravni okvir za zaštitu ranjivih skupina. Mnoge raseljene skupine bile su u mogućnosti vratiti se u svoja predratna naselja i/ili povratiti svoju imovinu. Ipak, još mnogo toga treba biti učinjeno kako bi se ublažio negativan društveni utjecaj migracija, a njihov potencijal iskoristio za društveni razvoj. Ključna područja politike i djelovanja su:

- Razvoj u BiH sputavan je nedostatkom koherentne i sveobuhvatne državne strategije razvoja, koja uključuje društvenu uključenost. Ovaj okvir treba sadržavati opsežne reforme, kojim upravljaju principi ljudskih prava, a koje su, na odgovarajući način, usmjerene ka socijalnoj skrbi i društvenoj uključenosti. Usvajanje i puna provedba takve strategije bi trebala olakšati inkluzivni društveno-gospodarski rast u zemlji.
- Uz primjenu relevantnih općih strategija, bh. vlasti na svim razinama trebaju kontinuirano ulagati u aktivne mjere na tržištu rada, osobito one usmjerene na grupe osjetljive na migracije. Takve mjere trebaju uključivati strategije posebno za žene i Rome. Treba razvijati institucije i politike usmjerene na migrante. Ove institucije i politike treba usmjeriti na ostvarenje razvojnog potencijala zajednica dijaspore (tj. novčanih pošiljki, vještina, ulaganja) te usmjeravanje ovog potencijala u gospodarski razvoj zemlje. Oni bi također trebali osigurati poticaje za visoko kvalificirane bh. građane, kako bi se oni vratili, te ukloniti prepreke na njihovom putu.
- Potrebno je unaprijediti statistiku migracija, i više ulagati u istraživanje o temama vezanim za migracije i njihov društveni utjecaj, da bi se razvila politika koja ima pravilan pristup migrantima i njihovim obiteljima.